

สังสารวัฏ

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม วันที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๕๕

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ข้อ ๑๐๕๒. ถึงข้อ ๑๑๐๐. คำถามมันถามเรื่องความสงสัย ความทุกข์มากนะ คำถามนี้แบบว่าเขาถามข้อ ๑ ๒ ๓ แล้วเขาแจ้งมายกเลิกทีหลัง แต่เขาไม่ยกเลิกข้อที่ ๓ ใจ คำถาม ๒ ข้อแรกเขาถามถึงวิธีแก้ไข แต่เรื่องมันอยู่ข้อที่ ๓

ถาม : ๓. เรื่องนี้เป็นทุกข์อย่างมากเจ้าคะ การประสบอุบัติเหตุของคุณแม่ คุณแม่หนูตกมอเตอร์ไซด์รับจ้างหัวฟาดพื้น นอนนิทรามา ๔ ปีแล้วและเสียชีวิต เพราะท่านนั่งรถเข้ามาหาหนูในหมู่บ้าน หนูคิดว่าถ้าแม่ไม่มาหาวันนั้นคงไม่ตกมอเตอร์ไซด์ใช่ไหมเจ้าคะ แม่มาโดยไม่บอกล่วงหน้า หนูมีส่วนทำให้แม่ตกมอเตอร์ไซด์หรือเปล่าคะ คิดวนตลอดเวลา เสียใจมากๆ แม่จะผ่านมาหลายปีแต่ก็ไม่สบายใจ และคิดที่ไรเครียดลงกระเพาะ และอาเจียนด้วยความคิดถึงแม่ รักแม่อย่างสุดหัวใจ ซึ่งพี่น้องบางคนก็คิดว่าเพราะนั่งรถเข้ามาหาหนู มันเป็นตราบาปอย่างใหญ่หลวง คิดที่ไรน้ำตาไหลทุกที แม่หนูตอนนี้เป็นอย่างไร และอยู่ที่ไหนเจ้าคะ

ตอบ : นี่คิดถึงแม่ไง พอคิดถึงแม่ปั๊บ เราคิดถึงแม่ เรามีสิ่งใดที่ฝังหัวใจอยู่เราก็คิดจะแก้ไข พอคิดจะแก้ไข อย่างเช่นข้อ ๑ ข้อ ๒ เขาบอกว่าไปทำพิธีกรรมต่างๆ เพื่อจะแก้กรรมๆ สิ่งนั้นมันเป็นประเพณีวัฒนธรรมไง

วัฒนธรรมชุมชนใด วัฒนธรรมใด นี่รากเหง้าของวัฒนธรรม ถ้ารากเหง้าของวัฒนธรรมมีความเชื่อสิ่งใด ความเชื่อสิ่งนั้นเขาจะเป็นประเพณีของเขา ด้วยความเชื่อ ด้วยรากเหง้าวัฒนธรรมของเขาใช่ไหม การกระทำอย่างนั้นมันถึงแสดงออกอย่างนั้น แล้ววัฒนธรรมอย่างนั้นมันจะให้ผลได้จริงมากน้อยแค่ไหน นั่นเป็นรากเหง้าของวัฒนธรรมแต่ละวัฒนธรรม

เขาถามมาเหมือนกันแต่เขายกเลิก ถ้าไม่ยกเลิกมันก็จะลงรายละเอียด นี่มันยกเลิกแล้วก็จบ แต่มันเป็นรากเหง้า รากเหง้าวัฒนธรรมของเขา ฉะนั้น สิ่งที่เป็นรากเหง้าวัฒนธรรมของเขา

แล้วเรานี้ เรามีความทุกข์ ตอนนี้สังคมไทยมีความทุกข์มาก พอมีความทุกข์มากจะหาที่พึ่ง พอหาที่พึ่งก็เข้าไปหาที่ว่าการแก้กรรมๆ ต่างๆ มันก็เลยกลายเป็นโลก กลายเป็นธุรกิจอันหนึ่ง แล้วเราก็ตีเข้าไปทำกับเขาอย่างนั้นนะ

แต่นี้ถ้าเป็นธรรมละ ถ้าเป็นธรรมนะ เป็นธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เห็นไหม สังฆธรรม ถ้าสังฆธรรม สิ่งที่เกิดขึ้นกับเรา แม่กับลูกใครจะไม่รัก เราก็อีกแม่ เราก็อีกตัณญูกับแม่เราแน่นนอนอยู่แล้ว ถ้าด้วยความกตัญญู เห็นไหม คุณติ เวลาสังคมไทยเราสอน ในสังคม ในศาสนาสอน “พ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก” ถ้าพ่อแม่เป็นพระอรหันต์ของลูก พ่อแม่มีบุญคุณมหาศาล พ่อแม่ให้ชีวิตมา พ่อแม่นี้สุดยอดเลย เห็นไหม ให้มีความกตัญญู

ทีนี้ความกตัญญูก็เกิดความรัก ความผูกพัน พอเกิดความรัก ความผูกพัน เวลามันพลัดพราก เห็นไหม ความรัก ความผูกพัน นี่สอนเพื่อกตัญญู สอนเพื่อให้เป็นคุณงามความดี แต่คุณงามความดีก็ให้ผลกับความเจ็บช้ำน้ำใจอย่างนี้ เวลามันพลัดพรากจากกันมันมีความเจ็บช้ำน้ำใจแล้วยิ่งพลัดพรากด้วยเราคิดว่าเราเป็นต้นเหตุอย่างนี้ด้วย มันยิ่งฝังใจใหญ่เลย

สิ่งที่เป็นคุณงามความดี รากเหง้าวัฒนธรรมของเรา เห็นไหม สิ่งนี้มันเป็นคุณงามความดี เป็นประโยชน์ เป็นเครื่องหมายของคนดี เป็นเครื่องหมายของความกตัญญูกตเวที ถ้าความกตัญญูกตเวที ทีนี้พอสิ่งที่มีมันเกิดอุบัติเหตุเราก็บอกว่าเราเป็นต้นเหตุ สิ่งที่เป็นความกตัญญูกตเวทีมันให้ผลบวกเป็น ๒ เท่า ๓ เท่าให้เรา มีความเจ็บช้ำน้ำใจอยู่อย่างนี้

ถ้าความเจ็บช้ำน้ำใจอย่างนี้ เรากตัญญูกับพ่อแม่เราไหม? เรากตัญญู เรารักพ่อแม่เราไหม? เรารัก แล้วอุบัติเหตุมันเกิดได้อย่างไรละ

เหตุที่มันเกิด สิ่งที่มาเกิด พี่น้องก็หาว่าเราเป็นต้นเหตุๆ ถ้าคิดโดยวิทยาศาสตร์ คิดโดยข้อเท็จจริงมันก็จริง ก็พ่อแม่ตั้งใจไปหาเรา พอตั้งใจไปหาเราแล้วไปประสบอุบัติเหตุ มันก็เป็นเพราะเรา พอเป็นเพราะเรามันก็ฝังหัวใจ นี่พูดถึงวิทยาศาสตร์ พูดถึงจิตทางโลกมันก็คิดได้ไง แต่ถ้าจิตทางธรรมนะมันไม่เป็นแบบนี้

จิตทางธรรมนะ เรารักพ่อแม่ไหม พ่อแม่ก็รักเราใช่ไหม ทีจะไปหากันก็ไปด้วยความคิดถึงใช่ไหม ไปเพื่อความสุข ความชื่นชมใช่ไหม แต่ทำไมมันเกิดเป็นความทุกข์อย่างนี้ขึ้นมาละ

“สังสารวัฏ” การเกิดและการตาย เวลาการเกิดและการตายนะ สังสารวัฏ การเวียนตาย เวียนเกิด เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก คนคนหนึ่ง เวลาเวียนตายเวียนเกิด เห็นใหม่ เคยร้องไห้ เคยเสียใจ เรามีแต่ความเจ็บช้ำน้ำใจ น้ำตาที่เคยร้องไห้แต่ละภพ แต่ละชาติ แต่ละจิตดวงหนึ่ง เปรียบแล้วน้ำทะเลสู้อยู่ไม่ได้ ถ้าสะสมไว้นะ

นี่มันไม่สะสม คุณร้องไห้เดี๋ยวก็ระเหยหมดแล้ว พอร้องไห้ขึ้นมาก็ซบๆ หมดแล้ว

ร้องไห้แต่ละชีวิตๆ นี่นะ แล้วเวียนตายเวียนเกิดมานี่น้ำทะเลสู้อยู่ไม่ได้ ถ้าสะสมไว้ได้จริงนะ ที่นี้กาลเวลาใช้ใหม่ ภพชาติมันทับซ้อนกันใช้ใหม่ นี่สังสารวัฏ ถ้าสังสารวัฏมันเป็นแบบนี้ ถ้าเราคิดได้อย่างนี้ นี่มันน่ากลัวไหม เราก็จะเจ็บช้ำทุกข์ใจอยู่อย่างนี้ แล้วทุกข์ใจแต่ละภพแต่ละชาติก็อยู่อย่างนี้ แล้วถ้าทุกข์ใจแต่ละภพแต่ละชาติอยู่อย่างนี้ เห็นไหม ถ้ามีสติปัญญา เราถึงพยายามจะประพฤติปฏิบัติกันให้พ้นไปจากสังสารวัฏ

เพราะมันเป็นสังสารวัฏ เห็นไหม ถ้าโยมมีครอบครัว โยมก็มีลูกเหมือนกัน โยมมีพ่อ มีแม่ โยมก็เป็นลูกของพ่อแม่เหมือนกัน เราจะบอกว่า จิตมันเวียน มันสะสมมาอย่างนี้ นี่สังสารวัฏ มันให้ผล

ในสมัยพุทธกาลนะ มีสามเณรองค์หนึ่งเป็นพระอรหันต์ ที่นี้สามเณร ในข้อวัตรปฏิบัติ เณรต้องอุปัฏฐาก ที่นี้หลวงตาเอาเณรมาบวช พอเณรนี้มาบวชแล้ว บวชเสร็จ เณรบวชแล้วสำเร็จ เป็นพระอรหันต์ แต่หลวงตาที่เป็นปุถุชนนี่ไม่รู้ ไม่รู้ว่าลูกศิษย์ของตัวเองเป็นพระอรหันต์ ฉะนั้น เณรนี้ต้องอุปัฏฐากใช้ใหม่ อย่างเช่นเรา ข้อวัตรเรา ถึงเวลาแล้วเราก็ไปนวดเส้นครูบาอาจารย์ แล้วก็ไปพัดให้ครูบาอาจารย์

ฉะนั้น เวลาไปพัดให้ครูบาอาจารย์ นี่หลวงตาท่านก็อยู่ในกุฏิ ที่นี้พอมันจะอรุณเภา พอมันจะอรุณขึ้นไป นี่ภิกษุจะนอนค้ำคิ่นกับอนุปลัมบัน ห้ามเกิน ๓ คืบ ถ้าล่วงเกิน ๓ คืบ ภิกษุจะนอนกับใครไม่ได้ ต้องนอนคนเดียวนะ พรหมจรรย์ห้ามนอนกับใคร เพราะวินัยเขาบังคับไว้

ฉะนั้น พอจะอรุณหลวงตาท่านก็เอาพัดไป เอาพัดจะเขี่ยให้เณร บอกว่าให้เณรออกไปข้างนอก เพราะมันจะอรุณขึ้น ก็นอนด้วยกันไม่ได้ไง ที่นี้มันพัดนี้มันพัดแรงไปโดนตา ๒ ข้างบอดหมดเลย พอโดนตา ๒ ข้าง ตา ๒ ข้างเสียเลย พอเสียขึ้นไป พอเข้าขึ้นมาเณรก็มานวดเส้นอีก แล้วเอามือค้ำตาไว้

หลวงตาถามว่า “เป็นอะไรนั่นนะ เป็นอะไร”

บอก “ตาบอดแล้ว ตาบอดแล้ว”

“บอดเพราะอะไร”

“บอดเพราะหลวงตาเอาพัดไล่ให้ออกไป กลางคืนนี้ไล่ให้ออกไป ทีนี้พัดแรง พัดมันโดนลูกตา”

โอ้โฮ! หลวงตาสะอึกเลยนะ ขึ้นมาเลยนะ ขึ้นมา เพราะหลวงตาเป็นปุถุชน เณรนั้นเป็นพระอรหันต์ ถึงดวงตานี้โดนพัดจนตาบอดแล้วก็ยังทำข้อวัตรอยู่ ยังนวดหลวงตาอยู่ โอ้โฮ! หลวงตาขึ้นมาะ ขอโทษเณรไง ขอโทษใหญ่เลย บอกหลวงตาไม่รู้ ที่ทำไปก็ด้วยประสาเรา ก็หลวงตาทำไปด้วยตามอารมณ์ปุถุชน ทำไปด้วยอารมณ์ความรู้สึกว่าตัวเองทำความดีไง แต่ความดีอันนี้ เพราะมันตามวินัยไง มันผิดศีล จะทำให้มันถูก ก็ไล่ให้เณรออกไปก่อน ทีนี้ไล่มันโดนแรงไป แต่เณรไม่มีปฏิกิริยาอะไรเลย

แม้แต่หลวงตาเอาพัดพัดไปโดนตาจนตาบอด แต่เพราะหลวงตานั้นเป็นอาจารย์ของตัว ไม่มีปฏิกิริยาอะไรเลย แล้วหลวงตาพอเห็นอย่างนั้นสำนึกตัวไง สำนึกก็ขอโทษเณร ขอโทษเณรว่าทำรุนแรงกว่าเหตุ

เณรบอกว่า “ไม่ใช่หรือก ไม่มีโทษกับใคร ใครก็ไม่มีโทษทั้งนั้นนะ มันเป็นผลของวิญญูะ มันเป็นผลของการเกิดและการตาย”

ผลของการเกิดและการตาย เวรกรรมที่มันเคยสร้างสมกันมา หลวงตาเวลาเอาพัดพัดโดนตา ตาบอด มันมีเวรมีกรรมกันต่อมา นี่ผลของสังสารวัฏ มันน่ากลัวไง สังสารวัฏทำให้เราเวียนตาย เวียนเกิดมันน่ากลัว เห็นไหม หลวงตาทำก็ทำด้วยรักวินัย รักศีล นี่มันจะอรุณขึ้นแล้ว เดี่ยวถ้าอยู่ด้วยกันเกิน ๓ คืนมันเป็นอาบัติปาจิตตีย์ ก็จะให้ออกไป แต่หลวงตาก็เอาพัดนี้ไล่ ไล่ออกไป แต่ไล่ไปโดนดวงตาจนตาบอด

ทำพระอรหันต์ตาบอด กรรมนะ ปุถุชนทำให้พระอรหันต์ตาบอด แล้วพระอรหันต์เป็นสามเณรน้อย แต่เป็นพระอรหันต์ นี่ผลของวิญญูะ ผลของสังสารวัฏ นี่พูดถึงสามเณรน้อยนะ แต่สามเณรน้อยบอกว่าไม่มีโทษ ไม่มีภัยต่อใคร สิ่งนี้เป็นผลของวิญญูะ เป็นผลของสังสารวัฏ เป็น

ผลของการเกิด ผลมันเกิดมาแล้วเรามีสถานะนี้กันมา ผลอันนี้มันให้โทษมาอย่างนี้ แล้วก็เศร้าใจ ก็ขอขมา ถึงกับลุกขึ้นขอขมาเลยละ ขอขมากับสามเณรน้อย ขอขมากับเณรที่เราบวชให้ เณรที่เราบวชมาเองเลยละ แต่เณรบวชมาแล้วปฏิบัติจนเป็นพระอรหันต์ แต่หลวงตายังไม่ได้อะไรเลย ยังไม่ได้ แต่ก็อยู่ในศีลในธรรม เห็นไหม

ทีนี้ย้อนกลับมาที่ว่าพ่อแม่ของเรา นี่พ่อแม่ของเรา เราเป็นต้นเหตุหรือ

ถ้าพูดถึงทางวิทยาศาสตร์ ฟัน้องก็ว่าเพราะหนูเป็นต้นเหตุทำให้แม่ต้องตกมอเตอร์ไซด์นอนนิทรายุ่ ๔ ปี แล้วเสียชีวิตไปแล้ว เสียใจมากๆ ด้วยความรักแม่มาก ด้วยความเห็นคุณของแม่มาก รักแม่มาก คิดที่โรมันเครียด เครียดจนแบบว่าลงกระเพาะ มันเครียดจนอาเจียน นี่เรารู้ ไม่ต้องไปหาจิตแพทย์เลย ตัวเองก็เป็นจิตแพทย์ได้ เพราะตัวเองเครียดจนอาเจียน

ถ้าไปหาจิตแพทย์ จิตแพทย์ก็ว่าเครียดเพราะอะไร เขาก็ต้องให้ยา เขาให้ยาคลายเครียด เขาให้ยาสิ่งใด ยาคลายเครียดมันก็เป็นเรื่องของประสาท เป็นเรื่องของร่างกาย เพราะร่างกายมีปฏิกิริยา เพราะเราเครียด เราคิดมาก พอคิดมาก คิดจนเครียด เครียดจนมีปฏิกิริยากับร่างกาย ฉะนั้น ถ้าเรามีสติปัญญาของเราละ เราก็คลายของเรา เห็นไหม

มันเป็นผลของสังสารวัฏ มันเป็นผลของว่าเป็นแม่ไง เพราะเป็นแม่ แล้วเรามาเกิดเป็นลูก นี่เป็นผลของสังสารวัฏ แล้วสิ่งที่เขาคิดว่าจะไปหาเรา เขาคิดของเขาวouldจะไปหาเรา แม่จะไปหาลูก แต่แม่ไปประสบอุบัติเหตุ แล้วทุกอย่างจะยกให้ลูกทั้งหมดหรือ แล้วคิดว่าแม่ไม่มีกรรมเลย หรือ ที่แม่ไปนี่แม่สะอาดบริสุทธิ์ แม่เป็นฟองอากาศมา แล้วกรรมนี้มันอยู่ที่เราคนเดียว เราอยู่ที่บ้านแม่จะมาหาเรา แล้วเพราะกรรมที่ว่าแม่จะมาหาเราก็เลยเป็นกรรมของเราเลย เราก็ต้องแบกกรรมอันนี้ไปคนเดียวเลย เราก็จะทุกข์อยู่คนเดียว

นี่เวลาบอกว่าถ้าไม่กตัญญูทเวทิตี ศาสนานี้ก็สอน สอนให้กตัญญูทเวทิตี รู้บุญ รู้คุณ สิ่งทีรู้บุญ รู้คุณ...รู้บุญ รู้คุณแล้วนี่กรรมดี แต่เวลาประพฤติปฏิบัติมันพ้นทั้งดีและชั่ว ดีก็ดีใจ เพราะดี เพราะรัก แต่เวลาพลัดพรากก็เป็นแบบนี้ แล้วคิดว่าเราเป็นต้นเหตุไง เราเป็นต้นเหตุที่เกิดนี้ เราเป็นต้นเหตุที่เกิดนี้มันก็ให้ผลกับร่างกาย ให้ผลกับความวิตกกังวล เราบอกพี่น้องทุกคนก็โทษเรา ถ้าพี่น้องเขามีสติมีปัญญานะ เขาก็รู้จักของเขา เขาจะโทษเราไหม

นี่ด้วยความเป็นพี่น้องกัน พี่น้องเขาจะปลอบเรา เห็นไหม คุณติโดยกิริยาก็บอกว่าไม่เป็นไรๆ เขาก็ต้องปลอบเราอย่างนี้อยู่แล้ว แต่เราคิดเองใจว่าพี่น้องเขาคิด แต่ถ้าพี่น้องเขามีสติ มีปัญญานะ เขาก็ต้องคิดว่า ไซ้ ในเมื่อเราเกิดเป็นพ่อเป็นแม่เป็นลูกกัน นี่สายบุญสายกรรมมัน ๑๐๐ เปอร์เซนต์อยู่แล้วละ ทางโลกนะ ดีเอ็นเอไปตรวจ กรรมพันธุ์จากพ่อแม่หมดเลย แต่นิสัยได้หรือไม่ได้ละ

“อภิชาตบุตร” บุตรที่ดีกว่าพ่อกว่าแม่ คือปัญญาดีกว่า ทุกอย่างดีกว่า ทำสิ่งประสบความสำเร็จที่ดีกว่าพ่อกว่าแม่ นี่บุตรที่เสมอพ่อแม่ เด็กที่ดีกว่าพ่อแม่ สิ่งนี้มันมาจากเวรกรรม จากจรตนิสัย แต่พันธุกรรมนี้ ๑๐๐ เปอร์เซนต์ มันเป็นวิทยาศาสตร์ไง พันธุกรรม เห็นไหม ถ้าพ่อแม่มีโรคประจำตัวอย่างใด ลูกจะมีอย่างนั้นตามมา มีมาหมดนะ พันธุกรรมอันนี้มันมีมาเหมือนกัน นี่สิ่งนี้มันเป็นวิทยาศาสตร์

ทีนี้เราคิดกันเป็นวิทยาศาสตร์ว่าไปหาเราๆ

ไซ้ คิดได้ ทางโลกคิดได้ คิดด้วยวิทยาศาสตร์ คิดได้ คิดด้วยเหตุด้วยผล นี่ตรีกได้ แต่ถ้าคิดเป็นแบบธรรมลี นี่คิดแบบธรรมมันลึกซึ้งกว่าไง ถ้าลึกซึ้งกว่า เพราะถ้าเป็นวิทยาศาสตร์มันจะแก้อย่างไรละ นี่ถ้าเป็นวิทยาศาสตร์เราจะแก้กันอย่างไร ถ้าเราแก้กันไม่ได้ เวรกรรมมันก็ให้ผลต่อเนื่องกันไป

แต่ถ้าคิดเป็นธรรม เห็นไหม กรรมเก่ากรรมใหม่มันมี ถ้ากรรมเก่ากรรมใหม่มันมี คิดอย่างนี้แล้ว เรื่องนี้ถ้าบอกว่าเราเป็นต้นเหตุ เราทำให้เสียหายหมดเลย แล้วสิ่งที่เราทำความคิดละ สิ่งที่เราสร้างประโยชน์ละ เราไม่ได้ทำความดีอะไรเลยหรือ เราก็ทำความดีใจ อย่างเช่นในปัจจุบันนี้ สิ่งนี้มันฝังใจเรา ถ้ามันฝังใจเรา นี่ถ้าคิดว่าเป็นผลของสังสารวัฏนะ แล้วเห็นการเกิดและการตาย การที่เราจะต้องมาทุกข์มายาก การที่เราจะต้องมาแบกรับภาระ แต่ถ้ามองโดยพุทธภูมิ เห็นไหม พระโพธิสัตว์ที่จะสร้างภพสร้างชาติ สิ่งนี้เป็นประโยชน์

กามคุณ ๕ เห็นไหม สิ่งที่เป็นกามคุณ ๕ สิ่งที่เป็นประโยชน์ ถ้า ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย เวลาพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นกวาง เสวยชาติเป็นลิง เสวยชาติเป็นกษัตริย์ นี่เสวยชาติ ชาติหนึ่งๆ ๔ อสงไขย ๘ อสงไขย ๑๖ อสงไขย สิ่งนี้เขาสร้างสมบารมีขึ้นมาเพื่อจะปรารถนาเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า สิ่งนี้เป็นประโยชน์ไซ้ไหม

แต่ถ้าเป็นสังสารวัฏ นี่การเกิดการตายที่มันยังเวียนตายเวียนเกิด เราต้องเวียนตายเวียนเกิด สิ่งนี้มันให้ผลอย่างนี้ ถ้าให้ผลอย่างนี้มันน่ากลัว ถ้ามันน่ากลัว เราประสบเหตุการณ์อย่างนี้แล้ว สิ่งที่ว่าเราไปแก้บุญแก้กรรมตามวัฒนธรรม รากเหง้าวัฒนธรรมประเพณีของเขา

เราแก้บุญ แก้กรรมที่นี้เลย

สิ่งที่มันประสบนะ ประสบนี้เราทำให้แม่เราเสียหาย เราทำให้แม่เราประสบอุบัติเหตุ เราทำให้แม่เรานิทรา เราทำให้แม่เราเสียไปแล้ว เรานั่งภาวนาเลย พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เอาหัวใจของเรามาปฏิบัติตรงนี้ ถ้าปฏิบัติตรงนี้ขึ้นมา สิ่งนี้เป็นประโยชน์ ชีวิตของพ่อแม่ให้เราเห็นแล้ว นี่ชีวิตเป็นแบบนี้ แล้วชีวิตเราล่ะ แล้วถ้าปฏิบัติธรรมล่ะ ถ้าปฏิบัติธรรม ถ้าจิตใจมันเป็นธรรมล่ะ ถ้าจิตใจเป็นธรรมนะ

มันมีครูบาอาจารย์ เห็นไหม สิ่งที่ว่าเวลาไปรุดงค์ตามที่ต่างๆ สถานที่ต่างๆ แล้วไปเจอผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก เวลาประพฤติปฏิบัติไป เราอุทิศส่วนกุศลให้เขา เขาจะได้รับบุญกุศลนะ อย่างเช่นหลวงปู่ชอบท่านไปอยู่ถ้ำทางเพชรบูรณ์ เวลาท่านสวดมนต์ของท่าน ทำวัตรของท่าน ท่านเล่าให้หลวงตาฟัง หลวงตาก็เล่าให้หมู่คณะฟังประจำ ว่าเวลาท่านสวดมนต์ ท่านก็สวดมนต์ปกติของท่าน เพราะท่านอยู่องค์เดียว

เวลาท่านจะย้ายจากที่นั่นไป เวลาท่านนั่งภาวนาไป เทวดามาเต็มเลยนะ บอกว่าไม่อยากให้ท่านไปไหนเลย เวลาท่านอยู่ที่นี้มันมีความร่มเย็นเป็นสุขมาก เวลาสวดมนต์นี้มันกังวานไปหมดเลย พวกเทวดามีความสุขมาก มีความสุขมาก

เวลาหลวงปู่ชอบท่านเล่าให้หลวงตาฟังนะ ท่านบอกว่าท่านสวดปกตินี้แหละ แต่จิตใจของหลวงปู่ชอบท่านเป็นพระอริยบุคคล แล้วเป็นพระอริยบุคคลขั้นสูงสุดชะด้วย ฉะนั้น เวลาท่านเทศนาว่าการด้วยจิตใจของท่านที่สะอาดบริสุทธิ์ เห็นไหม ทุกคนจะได้ความร่มเย็นเป็นสุขไปหมดเลย

นี่เวลาครูบาอาจารย์ของเราอยู่ในป่าในเขา ที่ว่าเทวดามาล้อมรักษา มาดูแลรักษาต่างๆ สิ่งนี้ก็มี แต่ในหมู่เทวดามันก็มีทั้งหมดที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ สัมมาทิฎฐิเหมือนกัน ฉะนั้น ถ้าเป็นมิจฉาทิฎฐิมันก็มีปัญหาเหมือนกัน ฉะนั้น ทุกสังคมมันมีอย่างนี้ ถ้ามีอย่างนี้นะ เวลาเราคิดถึงเห็นไหม เราก็พยายามประพฤติปฏิบัติของเราขึ้นมา

ถ้าเราทำใจของเราให้เป็นปกติด้วยความรู้สึกนึกคิดอย่างนี้ ด้วยความที่อธิบายให้ฟังนี้ ให้เห็นว่า เป็นผลของสังสารวัฏ ให้เห็นผลของกรรมเก่ากรรมใหม่ที่มันทับซ้อนกันมา ถ้ามันทับซ้อนกันมามันจะให้ผลมาแบบนี้ แล้วปัจจุบันนี้เราเป็นผู้รับผล เป็นผู้รับผลนะ มันเป็นวิบากใจ “วิบากกรรมๆ” มันเป็นวิบาก พอวิบาก เราแบกวิบากนี้ไว้ แล้วเราเอาวิบากนี้กดถ่วงเราให้มันทุกข์ยากขึ้นไปอีก แต่ถ้าวิบากนี้เป็นผล เป็นวิบากกรรม วิบากกรรมเราก็ใช้สติปัญญาของเรา

เราพยายามสวดมนต์ สวดมนต์เสร็จแล้วถ้าเรามีเวลาเราก็กำหนดพุทโธ ลมหายใจเข้านี่ก็ พุท ลมหายใจออกนี่ก็ โธ เราสวดมนต์แล้วภาวนา แล้วภาวนาอุทิศส่วนกุศลนี้ให้พ่อ ให้แม่ ให้แม่ใจ แล้วว่าพ่อแม่ไปไหน

ถาม : แม่หนูตอนนี้เป็นอย่างไร และอยู่ที่ไหน

ตอบ : ถ้าหนูภาวนาไปนะ นี่ใจ ถ้าพ่อแม่ เห็นไหม จิตนี้ไม่เคยตาย จิตนี้ไม่เคยตาย ถ้าเราทำ ถ้าพูดถึงนะ เราเครียด เรามีความวิตกกังวลอย่างนี้ แม่เห็นนะ แม่ก็ไม่สบายใจ แต่ถ้าเราภาวนาของเรา เราทำใจของเรา เพราะเราภาวนาแล้วมันจะเกิดปัญญา

ถ้าเกิดปัญญาขึ้นมาแล้วนะ หนึ่ง สิ่งที่เราคิดจนเครียด จนลงกระเพาะ จนอาเจียน สิ่งนี้หายแล้ว สิ่งนี้หายเพราะอะไร เพราะจิตใจมันไม่วิตกกังวล จิตใจมันไม่เครียดบีบร่างกายมันก็เป็นปกติ พอร่างกายเป็นปกติแล้วจิตใจถ้ามันภาวนาแล้วจิตใจมีความสงบร่มเย็น จิตใจสงบร่มเย็น นี่มันเห็นแล้วนะ เห็นระหว่างที่เราทุกข์ กับเห็นเวลาเราปฏิบัติแล้วมันปล่อยทุกข์

มันปล่อยทุกข์ ทุกข์เพราะอะไร ทุกข์เพราะเราคิดแบบโลกๆ ทุกข์เพราะเราโดนกิเลส โดนปัญญาของกิเลสบอกว่า “เป็นเพราะเราๆ” นี่กดถ่วง เวลาเราเกิดปัญญาขึ้นมาแล้ว ผลของวิญญูะ ผลของสังสารวัฏ ผลที่มันเป็นแบบนี้ไม่มีใครจะไปกางกั้นมันได้ บนถนนหลวง บนสังฆกรรม ใครจะยับยั้งดวงอาทิตย์นี้ไม่ได้ ดวงอาทิตย์ขึ้นแล้วดวงอาทิตย์ก็ต้องตกเป็นธรรมดา ใครจะบอกว่าดวงอาทิตย์ขึ้นมาแล้วมันร้อน ดวงอาทิตย์ขึ้นมาแล้วเราไม่พอใจ เราจะยับยั้งดวงอาทิตย์ไว้ก่อน เราไม่มีฤทธิ์นี้ เทวดาเขายับยั้งของเขาได้ ถ้าเรายับยั้งไม่ได้มันก็เป็นไป

นี่ก็เหมือนกัน พอเราเกิดปัญญาขึ้นมา เห็นไหม ผลของสังสารวัฏ ถ้าผลของสังสารวัฏ แล้วนี่มันจะไม่ให้ความกดถ่วงหัวใจของเราใจ ในเมื่อวิบากกรรม แต่เราใช้ปัญญาของเรา ถ้าปัญญามันพิจารณาแล้ว นี่ด้วยปัญญา ด้วยคลี่คลายโดยปัญญา พอปัญญามันคลี่คลายแล้ว นี่ที่ว่า

อุทิศส่วนกุศลๆ พ่อแม่เห็นว่าเราคลายจากทุกข์ ถ้าคลายจากทุกข์แล้วนะ พ่อแม่รักลูกใหม่ ถ้าลูกมีความสุขพ่อแม่พอใจใหม่ ถ้าเราคลายจากทุกข์ได้ เห็นใหม่ จิตใจเราก็ไม่มีความทุกข์ สิ่งที่มีนั้นเป็นความเครียด สิ่งที่มีนั้นวิตกกังวลมันก็ต้องจางหายไป

ถ้ามีปัญหาไปแล้ว เวลาจิตมันคิดแต่เรื่องที่ดี สิ่งที่ไม่ดีมันจะเกิดมาไม่ได้ นี่มันก็พ้นไป พี่น้องที่เขาเห็นอยู่ พี่น้องเขาก็ไม่ต้องมาวิตกกังวลกับเรา

ถึงบอกว่า “เขาจะปลอบเรา เขาจะพูดกับเราด้วยมรรยาท แต่จิตใจเขาคิดอย่างนั้น”

นั่นก็เป็นผลของสังสารวัฏเหมือนกัน มันเป็นผลของเวรของกรรม ความคิดของคน ไม่มีใครสามารถจะไปบริหารความคิดคนอื่นได้ ในเมื่อความคิดของเขา เขาคิดอย่างนั้นมันก็เรื่องของเขา แต่ความจริงมันเป็นผลของสังสารวัฏ ผลของวัฏฏะ ไม่มีใครจะไปแก้ไขมันได้ มันจะเป็นของมันอยู่อย่างนี้ ถ้ามันเป็นของมันอยู่อย่างนี้บ๊อบ พอผลความจริงแล้วเรามีสติปัญญาขึ้นมา เรารู้ตัวของเรา นี่เราก็ปลดเปลื้องได้ พอปลดเปลื้องได้สิ่งนี้มันก็เป็นประโยชน์กับเรา พ่อแม่เห็นพ่อแม่ก็พอใจ แล้วพ่อแม่อยู่ที่ไหน อยู่ที่ไหนด้วยใจของเรา

จิต เห็นใหม่ จากใจดวงหนึ่งสู่ใจดวงหนึ่ง ยิ่งเป็นสายบุญสายกรรม ยิ่งอุทิศส่วนกุศลนี้ตรงเป็ยะเลย ฉะนั้น สิ่งที่เราทำนี้มันก็เป็นประโยชน์กับเราแล้ว ถ้าสิ่งนี้มันเป็นประโยชน์ คำว่า “เป็นประโยชน์” คือการกระทำนี่นะ ไม่ใช่ว่าแม่ไปตกมอเตอร์ไซด์ แล้วแม่เจ็บไข้ได้ป่วยนี่เป็นประโยชน์ อันนี้ทุกคนไม่อยากจะให้มันเกิดทั้งนั้นนะ แต่มันเป็นผล มันเป็นสิ่งที่มันเกิดขึ้นมาจากสังสารวัฏ จากสิ่งที่มีใจ

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา”

“สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา” เห็นใหม่ สิ่งที่เราเกิดขึ้นชาติปี ทุกๆ การเกิดเป็นทุกอย่างยิ่ง ในเมื่อมีการเกิดขึ้นมา มีการรับรู้ขึ้นมา มีการแบกรับภาระขึ้นมา เราต้องแบกกันไป

ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกว่า เหมือนโคตัวหนึ่งต้องแบกแอกลากไป ลากชีวิตนี้ไป ลากตั้งแต่เริ่มต้นเกิด เริ่มต้น ท่ามกลาง และที่สุด เราต้องลากสิ่งนี้ไป ถ้าสิ่งนี้เราต้องลากไป นี่มันเป็นผลใช่ไหม ผลที่เกิดขึ้นเป็นวิบากกรรม ชาติปี ทุกๆ

แล้วถ้าเกิดสิ่งที่ชาติการเกิดเป็นทุกข์อย่างยิ่ง เป็นทุกข์อย่างยิ่งแล้วเรามีสติปัญญา เพราะมันเตือนเราแล้วละ มันเตือนเราให้เราพิจารณา เตือนให้เราภาวนา ฉะนั้น ถ้าทำสิ่งนี้ได้ ทำสิ่งนี้ได้มันจะได้ไม่ต้องมาทุกข์ยากมากนัก เพราะความทุกข์ยากแบบนี้ไง

ถ้าทุกข์ยากแบบนี้เพราะเราไม่มีสติปัญญา พอไม่มีสติปัญญานะ ถ้าเราออกไปทางโลก ที่ว่าจะไปแก้กรรมๆ เพราะคนเรามันเครียด มันวิตกกังวล พอวิตกกังวล ใครเสนอสิ่งใดมันก็รับ ถ้าสิ่งใดก็รับนะ นี่ในเรื่องธุรกิจในการทำบุญกุศล ธุรกิจในการแก้กรรม ธุรกิจในสังคมตอนนี้ มันเยอะมาก มันเยอะมาก

ทีนี้เราไม่เห็นด้วยกับอย่างนั้น เราไม่เชื่ออย่างนั้น ถ้าเราไม่เชื่ออย่างนั้นนะ เรายกษาที่ใจ เรา รักษาที่ใจเราเพราะอะไรละ เพราะเราเป็นชาวพุทธ พุทธศาสนาสอนลงที่นี้ พุทธศาสนาสอนการแก้กรรมคือการภาวนา ภาวนานี้แก้กรรมได้ เพราะจากปุถุชนเป็นกัลยาณปุถุชน กัลยาณปุถุชนขึ้นโศคาปัตติมรรค โศคาปัตติมรรคถ้าปฏิบัติเป็นโศคาปัตติผล ถ้าต่อไปเป็นสกิทาคามิมรรค สกิทาคามิผล อนาคามิมรรค อนาคามิผล อรหัตตมรรค อรหัตตผล หมดเวรหมดกรรมไป ภาวนาถึงที่สุดแห่งทุกข์นี้หมดเวรหมดกรรม

แต่ถ้าไปแก้กรรมนะ “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีการเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งทั้งหลายต้องดับเป็นธรรมดา” นี่เป็นสังขธรรม แต่เราไปสร้างอยู่ตลอดเวลา เราแก้ที่อยู่ตลอดเวลา แก้ไปไหนละ แก้อย่างหนึ่งก็ติดอย่างหนึ่ง แก้อย่างหนึ่งก็ติดอย่างหนึ่ง แล้วการภาวนานี้บอกเป็นการแก้กรรมอย่างประเสริฐ แล้วแก้อย่างไรละ แก้เพราะมันปลดเปลื้องใจ ปลดทิ้งใจ มันทำลายสิ่งที่เป็นภาวสวะ ทำลายสิ่งที่มีอยู่ให้ไม่มีสิ่งใดตกค้างเลย พอไม่ตกค้างไปมันก็จบไป นี่หมดเวรหมดกรรม

“มารเอ๋ย เธอเกิดจากความดำริของเรา เธอจะเกิดไม่ได้อีกแล้ว เพราะเราไม่ดำริถึงเจ้าแล้ว เธอเกิดจากใจเราไม่ได้เลย”

เวลาพระอรหันต์สิ้นชีวิตไป เห็นไหม มารมันตามหากพบ ตามหาสิ่งที่มีมันเป็นเจ้าของ เรือนยอดของมาร นี่เรือน ๓ หลัง ความโลภ ความโกรธ ความหลง เรือนยอดคือพญามาร เวลาหักเรือนยอดเลย หักเรือนยอดของ ๓ หลังแล้วมารมันหาไม่เจอ หาจนฝุ่นตลบเลย หาอย่างไรก็หาไม่เจอ นี่ไงแก้กรรมอย่างนี้ไง แก้กรรมที่ว่าไม่มีใครจะตามได้ทัน ไม่มีมาร ไม่มีกิเลสอวิชชา ตัวใจจะตามจิตดวงนี้ได้อีก ตามสิ่งนี้ได้เจอเลย

แต่เราไปแก้กรรมอยู่นั่นนะ ยิ่งแก่นะมันก็ดินพอกหางหมู แก้ทางนั้นก็ไปเจอทางนี้ แก้ทางนี้ก็ไปเจอทางนั้น ไม่จบหรอก! นี่ธุรกิจทางโลก ธุรกิจแก้กรรม

ผลของสังสารวัฏ ถ้าผลของสังสารวัฏเรามีอย่างนี้แล้วนะ เราดูแลหัวใจของเรา เราจะไม่เป็นเหยื่อของใครนะ พูดถึงถ้าเราไม่มีสิ่งใดทุกข์ยากในใจ มันเป็นปกติ เขาพูดสิ่งใดมาเราก็ไม่ตื่นไปกับเขา แต่ถ้าใครมีสิ่งใดที่มันเป็นปมในใจ เขามาพูดสิ่งใดที่ตรงกับปมในใจของเรา เราก็จะเป็นเหยื่อของเขา นี่เราเป็นเหยื่อของเขา

ฉะนั้น สิ่งที่เราไม่เป็นเหยื่อของเขา พุทธะ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน เราจะเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราจะเฝ้าหัวใจของเราใน พุทธะคือหัวใจของเรา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอยู่ที่กลางหัวอกของเรา ทีนี้เราเฝ้าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราไปอยู่กับความเครียด เราไปอยู่กับวิทยาศาสตร์ เราไปอยู่กับ “แม่ไปหาเรา ถ้าแม่ไม่ไปหาเรา เราก็ไม่ประสบอย่างนี้ เพราะแม่ไปหาเรา เราก็ประสบอย่างนี้” เราก็เอาสิ่งนี้ตอกย้ำมาๆ

สิ่งที่ตอกย้ำมันเป็นเรื่องอดีต ไม่มีใครแก้ไขได้ มันผ่านไปแล้ว แล้วเราก็ไปเอาสิ่งที่เป็นนามธรรมมาตอกย้ำให้เราทุกข์ให้เรายาก ให้ชีวิตเราไขว้เขวไปหมดเลย แต่ถ้ามีสติปัญญา เราปลดเปลื้องแล้วนะ นี่ผลของสังสารวัฏ แม่ก็เวียนตายเวียนเกิด เราก็เวียนตายเวียนเกิด พี่น้องร่วมท้องกับเราก็เวียนตายเวียนเกิด แต่เราเกิดมาในสายเลือดเดียวกัน เกิดมาจากท้องเดียวกัน เกิดมาจากแม่เดียวกัน ฉะนั้น เกิดมาจากแม่เดียวกัน นี่ผลของสังสารวัฏ ความรู้สึกนึกคิดเราก็บริหารเราก็เคลียร์ของเรา ถ้าเขาไม่คิดเห็นเหมือนเรา เราก็วางซะ เราคิดของเรา เราแก้ไขของเรา แก้หัวใจของเรา

“อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึงแห่งตน”

เราจะพึ่งใครตอนนี้ พึ่งธรรมวินัยขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกให้พึ่งธรรมเถิด ฉะนั้น อตุตา หิ อตุตโน นาโถ ตนเป็นที่พึงแห่งตน ถ้าคนมีคุณธรรมในหัวใจของตน ตนจะมีที่พึ่งในหัวใจของตน ตนจะแก้ไขใจของตน เราจะแก้ไขที่นี้เพื่อประโยชน์กับเรา แล้วเราจะเข้าใจได้หมด

ไม่ต้องบอกว่า “แม่หนูอยู่ที่ไหน แม่หนูเป็นอย่างใด” แม่หนูไปตั้งแต่มแม่หนูเสียชีวิตไปแล้ว ในเมื่อคนพ้นจากภพชาติหนึ่ง เขาก็เสวยภพชาติของเขาไป แล้วเราทำบุญกุศลเราก็อุทิศให้เขาไป นี่ผลของสังสารวัฏ

จิตดวงนี้ไม่เคยตาย มันจะเวียนตายเวียนเกิด จิตของเราที่เราทุกข์ๆ ยากๆ อยู่เนี่ย เดี่ยวเวลา มันตายไปแล้วมันก็ต้องเวียนตายเวียนเกิดไปกับมัน เราอาศัยคุณงามความดีเป็นที่พึ่งที่อาศัยที่เวียนตายเวียนเกิดในวัฏฏะ ในวัฏฏะเราเวียนตายเวียนเกิดเพื่อผลของเราละ

นี่คือผลของสังสารวัฏ ไม่ใช่ความผิดของเรา ไม่ใช่ความผิดของใคร ปฏิเสธเลย แต่ถ้าเป็นทางโลกนะ เป็นศาลปฏิเสธไม่ได้ศาลเขาลงโทษ นี่เป็นเรื่องของโลก แต่ถ้าเป็นเรื่องของเราเห็นไหม เราบอกว่า ผลของสังสารวัฏ ผลของการเกิดในวัฏฏะ ผลที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์พบสิ่งนี้ ถ้ามันผิดถูกอย่างไร มันผิดถูกอย่างไรเราก็พยายามจะแก้ไข แต่นี่มันสุดวิสัย มันเป็นสุดวิสัย เป็นเรื่องเหนืออำนาจที่เราจะแก้ไข แล้วจะวิตกกังวลคิดจนให้โทษกับตัวเองมันไม่มีประโยชน์สิ่งใดเลย นี่ธรรมะสอนอย่างนี้ ศาสนาสอนอย่างนี้เพื่อประโยชน์กับชีวิตของเรา เอวัง